

pretežan dio časopisa čine rubrike Rasprave i vijesti te Internacionalni časopisi u kojima se iznosi vrlo pedantno i sistematično obiman materijal u vezi s arhivskom strukom, tako da se njegovim proučavanjem dobiva praktički potpun pregled arhivističke aktivnosti i teoretskih doprinosa struci u većem dijelu svijeta. Stoga je ovaj časopis potreban svakom arhivistu koji želi biti u toku zbivanja unutar svjetske arhivistike i to prvenstveno kao izvor informacija na osnovu kojih je tekak moguća orijentacija za daljnje izučavanje unutar područja njegovog specifičnog interesa.

Pavle Radić

LA GAZETTE DES ARCHIVES, 132—139/1986—1987.

Uvodni članak u broju 132/1986 posvećen je decentralizaciji arhivske službe u Francuskoj. Francuski socijalisti su, nakon izborne pobjede 1981, poduzeli niz značajnih reformi francuskog društva. Jedna od osnovnih točaka njihovog programa je decentralizacija vlasti na svim razinama. Tako je i arhivska služba sada u izvjesnoj mjeri decentralizirana. Pored ostalih priloga u ovom broju je bibliografija arhivskim informativnih pomagala, objavljenih u Francuskoj, u 1985. godini.

René Rémond pokušava definirati pojam političkog radnika u raspravi: Što je političar (br. 133/1986, str. 115—122). Danas je pojam političara znatno širi — u političku aktivnost uključeno je znatno više ljudi jer je izborno tijelo veliko (svi punoljetni građani) i jer je porastao opći interes za politiku. Po autoru — profesionalni političar treba zadovoljavati dva uvjeta: opseg njegove odgovornosti mora biti primjeren i njegova politička djelatnost mora biti izrazita. (U protivnom bi u demokratskom društvu svaki građanin bio politički radnik jer je na ovaj ili onaj način politički aktivan.) Danas u Francuskoj ima između 20.000 i 30.000 profesionalnih političara. Autor ih rangira u nekoliko skupina. Prvu skupinu čine članovi vlade sa svojim političkim štabovima, drugu skupinu čine više službenici u centralnoj i lokalnoj upravi, slijedeću skupinu bi činili poslanici u Narodnoj skupštini i vijećnici regionalnih vijeća, posebna skupina su stranački vođe i aktivisti i, konačno, specifična grupa su profesionalni komentatori, analitičari i promatrači političkog života. Građa koja nastaje djelatnošću ovih subjekata je zanimljiva za arhiviste, odnosno ima određenu arhivističku vrijednost. Središnje mjesto u ovom broju časopisa ima članak Perine Canavaggio: Čuvanje predsjedničkih arhiva u Sjedinjenim Državama (i.b., str. 123—141). Spisi američkog predsjednika su skoro dva stoljeća smatrani privatnim vlasništvom. Tek ih zakon od 1978. određuje kao vlasništvo naroda. Predsjedničke knjižnice se i dalje osnivaju privatnim sredstvima, ali njima upravlja sada NARS (National Archives and Records Service). One su zapravo spomen-knjižnice u kojima su pohranjeni svi materijali vezani za djelatnost predsjednika čiji je mandat istekao. F. D. Roosevelt je prvi predsjednik koji je poklonio naciji svoj arhiv, a izgradnju memorijalne biblioteke omogućila je akcija prikupljanja sredstava iz privatnih izvora. Za Rooseveltovim primjerom se poveo i njegov nasljednik Hoover i svi slijedeći predsjednici. Kongres donosi 1955. Zakon o predsjedničkim biblio-

tekama. Predsjednički spisi se i dalje smatraju privatnim vlasništvom. Na sedam različitih mjesta u zemlji određene su lokacije za ove biblioteke. Nedostaci zakona iz 1955, koji se temeljio na dobroj volji Predsjednika, najviše su došli do izražaja 1973. u aferi Watergate. Nixon je odbio da preda federalnim sucima magnetofonske vrpce — zakon ga nije na to obavezivao. Stoga Kongres, 19. 12. 1974, izglasava Zakon o čuvanju predsjedničkih spisa i materijala. Na temelju ovog zakona nacionalizira se arhiv Nixonove administracije i formira komisija koja treba proučiti problematiku federalnih arhiva. Nakon obavljenog posla ona predlaže u svom izvještaju da spisi Predsjednika, članova Kongresa i federalnih sudaca budu smatrani dokumentima od interesa za javnost. Razlozi: zbog kontinuiteta poslovanja, zbog istraživača i zbog novog prava javnosti na potpune informacije o djelovanju organa vlasti. U lipnju 1977. Vrhovni sud potvrđuje, jer je Nixon osporavao, sukladnost zakona s Ustavom. Predsjedniku je ostala povlastica zaštite povjerljivih spisa, ali ne i pravo zadržavanja cjelokupnog arhiva. Isto je i sa savezним funkcionerima. Henry Kissinger je Kongresnoj biblioteci uz osobne dokumente predao i transkripcije telefonskih razgovora koje je vodio kao državni sekretar. Sud je odlučio da transkripcije moraju biti vraćene »jer su nastale u vrijeme vršenja dužnosti, uz pomoć službenika, s državnom opremom i materijalom«, dakle, svojina su Sjedinjenih Država. Konačno, 14. 8. 1978, donesen je Zakon o predsjedničkom arhivu. Po novom zakonu, od 20. siječnja 1981, Predsjednikov arhiv nije privatno vlasništvo, već pripada američkom narodu. Zakon nema retroaktivnog učinka. Razlikuje Predsjednički arhiv od osobnog arhiva Predsjednika. Odmah po isteku predsjedničkog mandata Predsjednički arhiv dolazi u nadležnost arhivista Sjedinjenih Država. Isti slučaj je i s Arhivom potpredsjednika. Ako Predsjednik ne želi osnivanje posebne biblioteke, onda će Arhivist Sjedinjenih Država, o društvenom trošku, smjestiti fond u državni arhiv. Po novom zakonu Predsjednik ne smije uništiti nijedan dokumenat bez prethodnog odobrenja Arhivista Sjedinjenih Država i Kongresa. To odobrenje treba zatražiti barem 60 dana ranije. Na povjerljive spise predsjednik može staviti zabranu najdulje 12 godina. Carter je 1978. odredio da se dokumenti sa stupnjem povjerljivosti »tajno« mogu otvoriti nakon 6 godina, a »strogo tajno« nakon 20 godina — osim dokumenata stranih država. Međutim, nakon 10 godina, obavezno je ponovno utvrđivanje stupnja povjerljivosti. Reagan je 1982. ponovno pooštrio odredbe o zatvorenosti povjerljivih dokumenata. Konačno, zakon od 19. 10. 1984. izdvaja Nacionalni arhiv iz Opće uprave i on postaje samostalna administrativna jedinica. Zato sada mijenja i naziv pa umjesto National Archives and Records Service postaje National Archives and Records Administration. Arhivista Sjedinjenih Država imenuje Predsjednik, a potvrđuje Senat. Zakon izričito precizira da se imenovanje arhivista mora temeljiti isključivo na njegovim stručnim kvalitetama i ne smije biti politički obojeno.

Bertrand Joly razmatra problem suvremenih registratura (Ima li suvremena arhivska građa budućnost?, br. 134—135, 1986, str. 185—194). Sada je u arhivskoj praksi prenaplaćena važnost suvremene građe — to je neka vrsta kompenzacije za tradicionalni nemar prema njoj. Registrature se u gomili preuzimlju u arhivska spremišta, iako je veliki dio materijala od malog ili nikakvog interesa za buduće istraživače. Sređivanje je, zbog ograničenih sredstava, vrlo sporo. Naše doba obiluje vanarhivskim izvorima

koji su znatno lakše dostupni. Stoga će budući istraživači sve manje koristili arhivske izvore. Zato se autor zalaže za drastično pojednostavljenje obrade moderne arhivske građe. Klasična načela arhivske prakse moraju se revidirati jer u novim okolnostima više nisu primjenljiva.

Fotograf Nacionalnog arhiva u Parizu, Jean-Jacques Bois, prikazuje postupak reproduciranja stare fotografije. Njegov rad: Reprodukcijske stare fotografije (br. 136, str. 43—49) dopunjen bibliografijom, sigurno će privući pažnju naših radnika u arhivskim fotolaboratorijima. U ovom broju je i bibliografija arhivskih informativnih pomagala objavljenih u Francuskoj u 1986. godini.

Dvobroj 137—138/1987. je u cijelosti posvećen organizaciji vanjske službe francuskog Nacionalnog arhiva. Budući je o tome u našoj stručnoj literaturi već pisano (Ivo Ficović: Najnovija iskustva u organizaciji vanjske službe u Francuskoj, Arhivist XXIII, br. 1—2/1983, str. 230—234), sada samo upozoravamo na ovaj tematski dvobroj časopisa u kojem će zainteresirani dobiti potpuniju informaciju o ovoj problematici.

Posebno značajan odjel Nacionalnog arhiva Francuske je »Section Outre-Mer« — odjel Prekomorskih posjeda, odnosno građe bivših francuskih kolonija. O historijatu odjela i njegovom konačnom preveljenju iz Pariza u Aix-en-Provence 1986. piše njegov bivši rukovodilac Marie-Antoinette Menier (Sto godina u povijesti arhiva kolonizacije, br. 139/1987, str. 207—222). Arhivisti-stručnjaci za stariju građu naći će u ovom broju koristan članak o metrologiji. Olivier Guyotjeannin priredio je bibliografiju (citira i djela zagrebačkih stručnjaka) iz područja ove discipline (Francuska metrologija starijeg perioda: sumarni bibliografski vodič, i.b., str. 233—247). Nekoliko radova u ovom broju posvećeno je prikupljanju usmenih svjedočanstava u arhivu i usmenoj historiji (VI međunarodni kongres usmene historije je održan 11—13. rujna 1987. u Oxfordu — tema: Mit i historija). Na kraju je prikaz Muzeja francuske povijesti koji je sastavni dio Nacionalnog arhiva. Iz riznice arhiva priređuju se tematske izložbe za koje javnost pokazuje veliki interes. Kvalitet izložbenog postava je na zavidnoj visini. I dok se u našim arhivima dokidaju izložbene dvorane, francuski arhivisti proširuju izložbene prostore i pretvaraju ih u muzej radi što boljeg kontakta arhiva s javnošću. (J.-P. Babelon: Muzej francuske povijesti u Nacionalnom arhivu u Parizu, i.b., str. 260—265).

Ivo Ficović

BOGDAN LEKIĆ, »ARHIVSKI IZVORI ZA ISTORIJU SOCIJALISTIČKE JUGOSLAVIJE 1943—1953«, Beograd 1987.

U novije doba u nas je sve snažnije izražen interes za izvor kao onaj sadržajni predmet koji može i treba čitatelju pružiti sve ono sa čime i znanstvenik može i treba da raspolaze pri stvaranju svojih studija, sinteza, monografija. Arhivske i druge građe u nas o novijoj povijesti ima prilično, djelomično su prikupljeni u arhivima i, isto tako, djelimično su sređeni te je time omogućena njihova upotreba.

Posebno su zanimljivi oni izvori koji govore o temeljima nove, Titove, socijalističke Jugoslavije, dakle, koji govore o nastajanju te pčecima raz-